

DET KONGELIGE KIRKE-,
UTDANNINGS- OG FORSKNINGSDEPARTEMENT

Ot.prp. nr. 58

(1999-2000)

Om lov om endring i lov 12. mai 1995 nr.
22 om universiteter og høyskoler

*Tilråding fra Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet
av 26. mai 2000, godkjent i statsråd samme dag.*

1 Innledning

Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet legger med dette fram en proposisjon om endringer i lov av 12. mai 1995 om universiteter og høyskoler. Lovforslaget innebærer endring av § 37, § 40, § 44 og § 49.

Forslaget er en oppfølging av St meld nr 42 (1997-98) Kompetansereformen og Stortingets behandling av denne meldingen, jfr Innst S nr 78(1998-99). I brev av 12. oktober 1998 bad departementet Utvalget for høgre utdanning (Mjøs-utvalget) legge fram en delutredning om realkompetanse som grunnlag for opptak ved universiteter og høyskoler. Utvalget ble også bedt om å vurdere løsninger som åpner for at det kan etableres kortere eller tilpassede studieløp i høgre utdanning, enten for spesielle grupper eller på individuell basis.

Utvalgets innstilling forelå våren 1999 og er trykket som NOU 1999:17. Departementet utarbeidet på grunnlag av innstillingen og høringsuttalelser til denne et høringsnotat med forslag til endringer av bestemmelser i universitets- og høyskoleloven. Dette notatet ble sendt på høring i brev av 11. februar 2000.

I St meld. nr. 42 (1997-98) blir begrepet realkompetanse definert som

«..all den kompetanse en person har skaffet seg gjennom betalt eller ubetalt arbeid, etterutdanning, fritidsaktivitet og annet som kommer i tillegg til den kompetansen vedkommende har dokumentert gjennom grunnutdanning».

I meldingen ble det lagt til grunn at kunnskaper og ferdigheter som var ervervet på en slik måte, kunne anses som likeverdige - om enn ikke identiske - med de krav om generell studiekompetanse som stilles for opptak til høgre utdanning.

Meldingen ble behandlet i Stortinget våren 1998, jf. Innst. S. nr. 78 (1998-99). Her heter det blant annet:

«Komiteen mener at det må utvikles systemer som gjør det mulig for voksne å få opptak til høyere utdanning på grunnlag av realkompetanse eller en blanding av formell kompetanse og realkompetanse.

Komiteen går inn for at de enkelte høyere utdanningsinstitusjoner selv skal utarbeide et system for opptak basert på realkompetanse eller en kombinasjon av formell og realkompetanse. Regelverket skal gjelde både ordinære studier og tilbud opprettet som etter- og videreutdanning. Departementet skal for å sikre mest mulig likebehandling gi veiledende retningslinjer.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre, mener at voksne som ønsker å få prøvd sin realkompetanse, ikke behøver å gå veien om de vanlige prøveordningene som er etablert for dem som har valgt de ordinære utdanningsinstitusjonene fram til formell kompetanse. Videre mener flertallet at vurdering av realkompetanse i forhold til godkjente læreplaner skal skje av en godkjent utdanningsinstitusjon. Personer som ber om å få vurdert sin realkompetanse, trenger ikke underlegges de vanlige eksamensordningene. Utdanningsinstitusjonene skal på bakgrunn av regler fastsatt av departementet foreta en skjønnmessig vurdering. Dersom utdanningsinstitusjonen mener at realkompetansen ikke dekker de sentrale delene av læreplanen for faget, skal

de redegjøre for hvilke deler som må suppleres og på hvilken måte denne delen kan oppfylles.»

Stortinget gjorde under behandlingen av saken følgende vedtak:

«Stortinget ber Regjeringen etablere et system som gir voksne rett til å dokumentere sin realkompetanse uten å gå veien om tradisjonelle prøveordninger».

I forskrift gitt i medhold av opplæringsloven er det gitt adgang til inntak og avkorting i videregående opplæring på grunnlag av realkompetanse. For å videreutvikle og utprøve ulike metoder og modeller for vurdering og verdsetting av realkompetanse inn mot videregående opplæring har departementet satt i gang et 3-årig prosjekt. Det er en målsetting med prosjektet at det blir utviklet og etablert ordninger for dokumentasjon av realkompetanse oppnådd gjennom lønnet og ulønnet arbeid, organisasjonsmessig virksomhet, organisert opplæring eller annet. Denne dokumentasjonen skal ha legitimitet og brukerverdi i forhold til deltakelse i arbeidslivet/utøving av yrke, utdanningssystemet og/eller organisasjonsmessig virksomhet. Prosjektet skal også bidra til at fylkeskommunene etablerer hensiktsmessige ordninger for kartlegging av dokumentasjon og verdsetting av realkompetanse innenfor videregående opplæring. Det dreier seg bl a om dokumentasjonsordninger i og utenfor arbeidslivet, verdsetting inn mot utdanningssystemet og forhold til lov og forskrifter. Prosjektet vil også klargjøre om det er nødvendig med endringer i gjeldende lov og forskrifter.

2 Hovedtemaer i lovforslaget

2.1 Realkompetanse som grunnlag for opptak ved universiteter og høyskoler

2.1.1 Mjøs-utvalgets forslag

I NOU 1999:17 har Mjøs-utvalget valgt å avgrense sin drøfting av realkompetanse i forhold til opptak til grunnutdanninger. Det foreslås at realkompetanse skal innføres som opptaksgrunnlag til universitets- og høyskolestudier, og at denne kompetansen skal vurderes i forhold til faglige krav for studiet det søkes om opptak til. De som tas opp, vil etter dette forslaget få en midlertidig studiekompetanse, men vil når eksamen tilsvarende ett års studium er bestått, erverve generell studiekompetanse. Mjøs-utvalget foreslo å legge ansvaret for opptaket til den enkelte institusjon. Vitenskapelig og administrativt tilsatte skal foreta opptaksvurderingen.

Mjøs-utvalget drøfter ulike alternativer for å dokumentere og vurdere realkompetanse: aldersgrense som kriterium for opptak, opptaksprøve eller -test og opptak på grunnlag av dokumentert og vurdert realkompetanse.

2.1.2 Høringsuttalelsene til Mjøs-utvalget

Høringsuttalelsene til NOU 1999:17 viste bred tilslutning til prinsippet om at realkompetanse skal kunne gi grunnlag for opptak til universitets- og høyskolestudier. Det ble videre pekt på at mange søkere vil falle utenfor, dersom det legges ensidig vekt på yrkespraksis som grunnlag for å vurdere realkompetanse. Det ble understreket at realkompetanse ikke bare burde forstås som yrkespraksis, men at det i denne sammenheng burde tas utgangspunkt i en helhetlig vurdering av kompetanse.

De fleste høringsinstanser mente at opptak på grunnlag av realkompetanse bør være en generell ordning som i prinsippet omfatter alle studier. Videre ble det pekt på at opptak på slikt grunnlag ikke bare burde avgrenses til grunnutdanninger, men at det også bør være relevant for opptak til en rekke videreutdanninger.

Høringsinstansene mente, i likhet med Mjøs-utvalget, at det er viktig at et system for opptak på grunnlag av realkompetanse ikke fører til at unge utdanningssøkere velger bort videregående opplæring som kvalifiseringsvei. Et flertall av de instansene som var opptatt av denne problemstillingen, foreslo at det settes en minstealder for opptak på grunnlag av realkompetanse. De fleste som uttalte seg om dette, foreslo mellom 25 og 30 års alder som nedre grense.

Flere høringsinstanser foreslo, og andre stilte seg positive til, et system der det er søkeren selv som vurderer sin realkompetanse etter informasjon og veiledning fra lærestedet. Det vises til tilsvarende utenlandske systemer, og at egentester kan legges ut på Internett. De fleste som ønsket et slikt system, foreslo samtidig en aldersgrense.

2.1.3 Departementets høringsnotat

Departementet utarbeidet et høringsnotat, som ble fulgt av utkast til lovbestemmelser. Dette ble sendt på høring til universiteter og høyskoler, ulike rådsorganer, fylkeskommunene, de statlige utdanningskontorene og organisasjonene i arbeidslivet. I notatet ble det lagt til grunn at generell studiekompetanse fortsatt skal være det normale grunnlag for opptak til studier ved universiteter og høyskoler. Dette prinsippet ble avklart da Stortinget behandlet prinsippene for den videregående skole som grunnlag for Reform 94, jf St. meld. nr. 33 (1991-92) Kunnskap og kyndighet og Innst. S. Nr. 200 (1991-92).

Den generelle studiekompetanse definerer en felles plattform som kunnskapsgrunnlag og gir elevene valgmulighet mellom en rekke ulike studier uten å måtte innrette seg i forhold til studievalg på et tidlig tidspunkt i videregående opplæring. Med Reform 94 er det lagt til rette et system der alle elever i videregående opplæring kan oppnå studiekompetanse, enten gjennom et tre-årig løp eller ved å ta allmenne fag som påbygging på studieretninger som primært sikter på yrkeskompetanse, eller etter fullført fagopplæring.

Gjeldende forskrift om generell studiekompetanse sikrer også at søkere på 23 år, som har fem år fra yrke eller skolegang utover grunnskolen, ikke trenger gå tilbake til ordinære løp i videregående skole, ved at de får studiekompetanse gjennom å ta de samme seks allmenne fag som utgjør kjernen av felles allmenne fag i videregående skole, eller ved å dokumentere realkompetanse tilsvarende disse fag. Denne alternative veien har vært et godt alternativ for voksne søkere til å oppnå studiekompetanse uten nødvendigvis å sikte seg inn på ett bestemt studium.

Departementet fant etter vurdering av høringsuttalelsene til NOU 17:1999 å ville følge opp Mjøs-utvalgets forslag om å gi søkere uten generell studiekompetanse adgang til å bli tatt opp som student, dersom de fyller de nødvendige faglige kvalifikasjoner for det aktuelle studiet der de søker opptak. Det var den brede definisjon av realkompetanse som ble lagt til grunn, slik at også andre erfaringer enn yrkespraksis skal vektlegges. Departementet mente at ordningen i prinsippet skal gjelde alle studier, også videreutdanningstudier.

Dersom det ikke innføres noen nedre aldersgrense for opptak etter realkompetanse for det enkelte studium, eller dersom denne legges tett opp til 23 år, vil prinsippet om generell studiekompetanse svekkes. Departementet fant at det ville være riktig å foreslå innført en nedre aldersgrense for opptak etter realkompetanse i forhold til det enkelte studium. Det vil tjene til å sikre at søkere normalt har det kunnskapsgrunnlag som følger av fullført videregående opplæring, samtidig som det letter veien til studie kvalifikasjon for voksne søkere som ønsker å ta et spesielt studium.

Opptak på grunnlag av realkompetanse og den nedre aldersgrensen ble foreslått lovfestet med en ny bestemmelse § 37 i universitets- og høyskoleloven. En aldersgrense sikrer også indirekte at de som skal vurderes på grunnlag av realkompetanse, har yrkespraksis eller annen erfaring som kan vurderes i realkompetansesammenheng. Samtidig vil det redusere antall potensielle søkere og således lette institusjonenes arbeid med søknadsbehandling.

2.1.4 Uttalelser til departementets forslag til lovbestemmelser

Utkast til nye lovbestemmelser har vært ute på høring. De høgre utdanningsinstitusjonene ikke bare aksepterer at søkere med realkompetanse skal ha adgang til studier ved universiteter og høyskoler, men uttrykker støtte til forslaget om at slik adgang skal gis, og at det er den brede definisjon av realkompetanse som er referert i innledningen, som skal legges til grunn.

Som en hovedkarakteristikk synes det å være bred tilslutning til de lovformuleringer som er utarbeidet.

En rekke høringsuttalelser, bl a fylkeskommuner, understreker at realkompetanse som grunnlag for opptak, ikke må svekke videregående skole som kvalifiseringsvei og utdanningsinstitusjon, og at ordningen ikke må være et alternativ for unge søkere.

Forslaget om en nedre aldersgrense for å vurdere søkere ut fra kvalifikasjon for det enkelte studium får bred tilslutning. Næringslivets Hovedorganisasjon mener imidlertid at institusjonenes adgang til selv å avgjøre dokumentasjon av individuell kompetanse gjør at aldersgrense ikke er nødvendig.

Flere av høringsinstansene ønsker imidlertid at aldersgrensen skal være høyere enn 25 år, og mener at 30 år vil være en riktig aldersgrense. Universitetet i Tromsø ønsker aldersbestemt opptak til åpne studier, slik at søkere over 30 år på grunnlag av veiledning selv kan avgjøre om de ønsker å starte på et studium. Universitetet mener på prinsipielt grunnlag at sertifisering av realkompetanse ikke er en naturlig oppgave for utdanningsinstitusjonene.

En rekke høringsinstanser peker på at opptaksvurderingene kan bli arbeidskrevende, og at det vil bli vanskelig å sikre likebehandling av søkerne. Mange etterlyser samordning og erfaringsutveksling. Et flertall mener likevel at det er riktig at den enkelte institusjon som prinsipp skal ha hovedansvar for å vurdere kvalifikasjon i forhold til eget studietilbud, både når det gjelder studie kvalifikasjon og rangering.

En del yrkesutdanninger i høyskolesektoren følger felles rammeplaner. Flere høringsuttalelser peker på at det særlig for disse er behov for lik praksis og samordning av opptak på tvers av høyskolene.

Departementet fremmet i høringsnotatet forslag til en hjemmel om at departementet kan gi nærmere regler om dokumentasjon, saksbehandling og eventuell samordning. Enkelte høringsuttalelser mener at det allerede fra ordningen med realkompetanse innføres, er behov for slike regler. De fleste synes å være enige om at det først må vinnes noe erfaring, men at det er ønskelig å ha hjemmel for en slike samordning, dersom erfaringene tilsier det.

2.1.5 Departementets vurdering

Det er mange av de samme prinsipielle problemstillingene ved dokumentasjon og verdsetting av realkompetanse inn mot videregående opplæring som for høgre utdanning. Departementet mener derfor det er viktig å se de to utdanningsnivåene i sammenheng.

Det er et hovedprinsipp i kompetansereformen at det skal utvikles ordninger for å vurdere realkompetanse i forhold til kompetanse ervervet gjennom utdanningssystemet, både som grunnlag for opptak og i forhold til innholdet i opplæring eller studium.

En del søkere vil ha dokumentasjon om realkompetanse i forhold til videregående opplæring som enten gir generell studiekompetanse eller dekker deler av denne. Departementet forutsetter at slike vurderinger skal legges til grunn når universiteter og høyskoler skal vurdere kvalifikasjon for opptak.

Enkelte av høringsuttalelsene mener at departementets forslag til utforming av §37 ikke gir åpning for generell studiekompetanse på annet grunnlag enn utdanning og yrkeserfaring. Departementet viser her til merknad til §37. Første og annen setning beskriver hvilke kriterier departementet kan fastsette som krav. Tredje setning pålegger institusjonene å vurdere om søkeren gjennom andre kvalifikasjoner har tilsvarende realkompetanse. Departementet mener derfor den foreslåtte lovbestemmelsen sikrer vurdering av realkompetanse i forhold til de fastsatte krav til generell studiekompetanse.

Departementet sendte også på høring et forslag til endring av forskrift om generell studiekompetanse, som innebærer at søkere som har eksamen fra studium av minst ett års varighet, skal få generell studiekompetanse. I dag kreves eksamen fra to års studium for å oppnå det. Forslaget er i samsvar med tilråding fra Mjøs-utvalget og vil gi søkere som tas opp på grunnlag av realkompetanse, generell studiekompetanse etter fullført grunnfag eller annet studium av minst ett års varighet. Endringsforslaget fikk bred støtte i høringen. Departementet vil foreta slik endring av forskriften når Stortinget har behandlet denne proposisjonen.

Mjøs-utvalget har vurdert aldersgrense som alternativ til individuell dokumentasjon av realkompetanse, men fant ikke å ville fremme slikt forslag. Universitetet i Tromsø har som referert foran gått inn for en aldersgrense på 30 år som adgangskriterium til åpne studier.

Departementet mener at dette i sin ytterste konsekvens vil være å oppheve faglige opptakskrav og overlate vurderingen av studieegnethet til den enkelte søker selv. Det ville da ikke være formelt grunnlag for å avvise søkere over 30 år til åpne studier annet enn når det melder seg flere søkere enn det er plass til.

Med den vekt som nå legges på institusjonenes ansvar for å sikre studiekvalitet og med budsjetteringssystemer som belønner universiteter og høyskoler ut fra studentenes avlagte eksamener, vil det etter departementets skjønn ikke kunne forsvares å pålegge universiteter og høyskoler å ta opp studenter uten at de har adgang til å vurdere deres faglige kvalifikasjoner for opptak.

Departementet fremmer nå forslag til ny bestemmelse i §37 nr. 2 i samsvar med forslaget i høringsnotatet. Den foreslåtte bestemmelsen gir søkere som er minst 25 år i opptaksåret, *«opptak til enkeltstudier dersom de på grunnlag av realkompetanse har de nødvendige kvalifikasjoner for vedkommende studium»*. Det innebærer at det i utgangspunktet ikke er generell studiekompetanse, men de spesifikke forutsetninger i det enkelte fag eller studium som skal være den målestokk realkompetansen skal vurderes i forhold til.

Det er etter departementets oppfatning institusjonene selv som er best egnet til på en betryggende måte å vurdere realkompetanse i forhold til sine egne enkeltstudier. Studieplaner og undervisningsopplegg er så forskjellige at det, når de faglige krav i det enkelte studium skal legges til grunn, ikke vil være mulig å fastsette annen prosedyre eller felles vurderingsinstans. Dette

gir det enkelte lærested frihet til å velge hvordan vurderingen konkret skal skje. Loven foreslås likevel formulert slik at departement kan gi retningslinjer, dersom erfaring tilsier at det er hensiktsmessig.

Universitetet i Tromsø og flere høyskoler har med hjemmel i forsøksparagrafen i lov om universiteter og høyskoler fått adgang til å ta opp søkere på grunnlag av realkompetanse. Disse forsøkene er tidsbegrenset og er forutsatt evaluert. I løpet av kort tid vil det foreligge erfaringer fra disse institusjonen, som kan gi institusjonene hjelp i sitt arbeid med å finne dokumentasjonsordninger for å vurdere søkeres realkompetanse. Erfaringene fra enkelte av disse institusjonene vil bli vurdert som ledd i evalueringen av realkompetanseprosjektet, som vil bli satt i gang fra høsten år 2000 og gå fram til år 2002.

Det vil være naturlig at institusjonene, f.eks. gjennom underorganene til Universitets- og høyskolerådet, søker å samarbeide om å definere nødvendige kunnskapskrav for de utdanninger som har felles rammeplan. I motsatt fall vil man risikere at søkere som søker samme utdanning ved flere studiesteder, kan få forskjellig veiledning om hvilke fag deres realkompetanse skal vurderes i forhold til, og at det ved søknad om opptak blir ulikt utfall av vurderingen av vedkommendes kompetanse på grunn av forskjellige kriterier for kunnskapskrav.

Institusjonene kan avgjøre om de selv eller gjennom et samarbeid med andre læresteder vil utvikle tester som prøver ut om søkere har de nødvendige kvalifikasjoner for opptak. Med ulike krav til de enkelte studier er det imidlertid ikke realistisk at det kan utvikles tester som dekker hele bredden av studietilbud. Det kan også vurderes å etablere egentester som kan være nyttige hjelpemidler for den enkelte søker.

Institusjonene vil ha et ansvar for å veilede søkere om de reelle kvalifikasjoner som er nødvendige for de enkelte studier.

Flere av høringsuttalelsene har understreket behovet for klageordning når det gjelder vurdering på grunnlag av realkompetanse. Når de enkelte institusjoner er ansvarlig for å foreta slike vurderinger, vil det være naturlig at klage over opptaksvedtak behandles som andre klagesaker ved vedkommende institusjon. Dette er også fastsatt som klageordning i de tilfelle institusjoner har fått adgang til å foreta opptak på grunnlag av realkompetanse med hjemmel i forsøksparagrafen i lov om universiteter og høyskoler.

Det kan seinere vurderes om slike saker bør gå til en sentral klagenemnd.

2.2 Rangering av søkere

Rangering av studiekvalifiserte søkere vil ikke være noe problem ved de studier som ikke har adgangsbegrensning.

I den nye rangeringsforskriften, som skal gjelde fra opptaket til studieåret 2000/2001, heter det at søkere som ikke kan poengberegnes, skal rangeres i forhold til poengberegnete søkere ut fra en skjønnsmessig vurdering. Denne bestemmelsen kan nyttes inntil videre.

Med et større antall søkere som ikke kan poengberegnes, kan dette medføre et betydelig merarbeid og vil innebære vanskelige vurderinger. Dersom erfaringer vil vise at mange søker opptak ved flere studiesteder, vil det være nødvendig med institusjonssamarbeid og avklaring av søknadsbehandling i

forhold til Samordna opptak. Flere av høringsinstansene har pekt på at det her ligger betydelige utfordringer.

Departementet mener det er ønskelig og nødvendig at institusjonene sammen vurderer sine erfaringer og i samarbeid med Samordna opptak drøfter mulighetene for større grad av samordning av arbeidet med søkere som skal vurderes på grunnlag av realkompetanse.

2.3 Realkompetanse som opptaksgrunnlag i privat høyskoleutdanning

En rekke private høyskoler har i sine høringsuttalelser gitt uttrykk for ønske om å kunne ta opp søkere på grunnlag av realkompetanse på linje med de statlige institusjonene.

Opptak av studenter er regulert i §7 i lov om private høyskoler:

«Høyskolen skal ha et reglement for opptak av studenter.

Den studieforberedende utdanning skal i omfang og nivå i alt vesentlig svare til kravene ved statlige universiteter og høyskoler. Når særlige hensyn taler for det, kan Kongen gjøre unntak fra denne bestemmelse.»

Med de endringer som blir foreslått i lov om universiteter og høyskoler, finner departementet det naturlig at de private høyskolene etterat Stortinget har behandlet denne proposisjonen, gis adgang til å foreta opptak etter realkompetanse på linje med det som fastsettes for offentlige høgre utdanningsinstitusjoner. Dette må da tas inn i opptaksreglementer for de enkelte høyskoler.

2.4 Privatister

Mjøs-utvalget var bedt om å vurdere om, og i så fall etter hvilke kriterier, generell studiekompetanse kan fravikes for voksne som ønsker å dokumentere sine kunnskaper som privatist.

Mjøsutvalget utsatte sin vurdering av privatistordningen til hovedutredningen. Utvalget er delt i sine tilrådinger i denne saken.

§ 40, nr. 1 i lov om universiteter lyder:

«Den som oppfyller de generelle og eventuelt spesielle opptakskrav og andre krav for å gå opp til eksamen i vedkommende fag eller studium, har rett til å gå opp til eksamen. Dette gjelder også studenter som ikke er opptatt ved faget eller studiet. Opptakskomiteen (jf. nr. 3) kan etter søknad lempe på krav til forutdanning m.m. når det er sannsynliggjort at søkeren har de nødvendige kunnskaper.»

Annen setning i bestemmelsen åpner for at institusjonen kan gi folk med realkompetanse for de aktuelle studium adgang til eksamen, men den sikrer det ikke som rett, med mindre de fyller både generelle og spesielle opptakskrav og eventuelle andre krav fastsatt i rammeplan eller studieplan.

Flere høringsinstanser viste i sine merknader til Mjøs-utvalgets delinnstilling til at man i stedet for å endre § 49 om fritak på grunnlag av realkompetanse, burde lette adgangen til å dokumentere kunnskaper som privatist.

Departementet la i sitt høringsnotat til grunn at det burde ikke være strengere krav for å gå opp til eksamen enn til å kunne tas opp til det samme stu-

dium. De som ønsker å dokumentere sin kompetanse ved å ta eksamen, må ikke møte sterkere hindre enn ved opptak til studium. Departementet foreslo en lovendring i § 40 nr 1, slik at det tydeliggjøres at de samme vurderinger gjøres i forhold til eksamen som privatist som til opptak.

Høringsuttalelsene gir bred støtte til departementets forslag.

Departementet mener at loven uavhengig av Mjøs-utvalgets drøfting bør endres nå, slik at det ikke stilles strengere krav for å få adgang til eksamen men for opptak ved universiteter og høyskoler. Departementet fremmer følgende forslag i samsvar med høringsforslaget.

2.5 Avkortede studieløp og fritak på grunnlag av realkompetanse

2.5.1 Tidligere stortingsbehandlinger

I forbindelse med behandlingen av St meld nr 42 (1997-98) om kompetansereformen fattet Stortinget følgende vedtak:

«Stortinget ber Regjeringen etablere et system som gir voksne rett til å dokumentere sin realkompetanse uten å måtte gå veien om tradisjonelle prøveordninger».

Det forelå i Innst. S. Nr. 78 (1997-98) flertallsmerknader om at realkompetanse skal kunne gi avkorting av utdanning, og det ble vist til Innst. S. nr. 80 (1997-98) fra januar 1998 om desentralisert sykepleierutdanning for hjelpepleiere. Der bad Stortinget om at departementet i forbindelse med kompetansereformen la fram forslag om komprimerte (avkortede) utdanningsløp innen ulike fagområder.

2.5.2 Mjøs-utvalget

Mjøs-utvalget var bedt om å vurdere løsninger som åpner for at det kan etableres kortere eller tilpassede studieløp i høgre utdanning, enten for spesielle grupper eller på individuell basis. Utvalget gikk inn for at avkorting skal kunne gis, men det var her ikke foretatt noen drøfting av lovgrunnlaget i dagens lov om universiteter og høyskoler.

Avkortede studieløp kan gjelde enkeltpersoner på grunnlag av fritak ut fra individuelle kvalifikasjoner, eller grupper med samme utdanning eller bakgrunn. Departementet pekte i høringsnotatet på at ingeniørutdanning for fagskoleteknikere og sykepleierutdanning for hjelpepleiere var eksempler på at det kunne være aktuelt å legge til rette egne studieløp der undervisning og praksis kan organiseres på annen måte og eventuelt på kortere studietid.

Mjøs-utvalget brukte ikke begrepet «fritak», men bruker termen avkorting også der det er tale om fritak i lovens forstand. Dagens lov har imidlertid ikke hjemmel for fritak på annet grunnlag enn avlagt eksamen og prøve. Dersom slikt fritak skal kunne gis, må det derfor foretas en lovendring.

2.5.3 Høringsuttalelser til Mjøs-utvalget

De fleste læresteder var i sine høringsuttalelser til Mjøs-utvalget skeptiske eller negative til slikt fritak. De mente det vil bli vanskelig for institusjonen å

garantere for studentens kunnskapsnivå, ferdigheter og funksjonalitet dersom dette ikke testes under studiet.

En rekke læresteder var i denne høringen også negative til å frita for obligatorisk praksis. Det ble her vist til at samspillet mellom teori, praksis og veiledning innenfor for eksempel de helsefaglige profesjonsutdanningene er av en slik karakter at det ikke kan erstattes av langvarig yrkespraksis. Et økende press på utdanningsinstitusjonene for å godta fritak og godskriving av uformell kompetanse ville etter høringsinstansenes syn øke behovet for nasjonale ordninger for faglig kvalitetssikring.

Statens helsetilsyn har i en tidligere høringsuttalelse til utredning om avkortet sykepleierutdanning for hjelpepleiere reist spørsmål om avkortet utdanning for hjelpepleiere tilfredsstillende minimumskravene i EØS-direktivene.

2.5.4 Departementets høringsnotat og høringsuttalelser

I sitt høringsnotat fremmet departementet forslag til lovhjemmel for å gi institusjonene adgang til å frita for eksamen eller prøve på grunnlag av realkompetanse. Langt de fleste universiteter og høyskoler gav på ny uttrykk for betenkeligheter. Også de som ut fra kompetansereformens premisser aksepterer en slik adgang, er bekymret for om kandidatenes faglige kvalifikasjoner vil bli betryggende vurdert. Det norske høyskolerådet uttalte f.eks:

«...Vi er redd for at avkorting kan forringe kandidatenes sluttkompetanse. Vi mener derfor at det må være et grunnleggende prinsipp at realkompetanse som brukes til å avkorte studieløp, må samsvare med den delen av studiet som det gis avkorting for. Høyskolerådet er ikke uenig i den foreslåtte lovteksten med det tillegg som er innført:— «dokumentasjon av realkompetanse kan også gi grunnlag for fritak.» Høyskolerådet mener imidlertid at kriterier og vurderinger som skal legges til grunn for avkorting ikke uten videre kan knyttes til grupper som har formell utdanning fra andre utdanningsløp, men bør vurderes på individuelt grunnlag. Ikke all yrkeserfaring er like relevant som grunnlag for avkorting selv om den formelle yrkesutdanningen knyttet til yrkeserfaringer i utgangspunktet er det.

Høyskolerådet ønsker å presisere at vi trenger en koordinert vurdering og grundig diskusjon av kriteriene og vurderingen som skal legges til grunn for praktisering av fritak for eksamen eller prøve/avkorting av studium. Spesielt vil dette være viktig for profesjonsstudiene som har integrerte praksisperioder gjennom studieforløpet og der praksisstudiene er direkte knyttet opp mot teoridelene av studiet.»

Mange høringsuttalelser uttrykker sterk skepsis til ordninger som åpner for avkortet studieløp for grupper med en viss utdanningsbakgrunn og praksis av gitt varighet, fordi de frykter at det ikke vil sikre god nok kvalifikasjonsvurdering av den enkelte. De fleste som støtter adgang til fritak, understreker at dette må innebære en individuell vurdering. Flere uttalelser er i tvil om realkompetanse både bør kunne gi grunnlag for opptak og for avkorting.

2.5.5 Departementets vurdering

Det er fra Stortingets side en forutsetning knyttet til kompetansereformen at realkompetanse skal kunne dokumenteres og verdsettes på alle utdanningsni-

våer. Uten endring av lov om universiteter og høyskoler foreligger det ikke hjemmel for å gi slikt fritak.

Departementet er enig i en rekke av de hensynshøringsuttalelser peker på: fritak skal ikke svekke det faglige nivå hos kandidatene. Departementet vil understreke forutsetningen at realkompetanse reelt skal dekke de deler av et studium det skal gis fritak for, enten dette gjelder praksisdeler eller eksamen eller prøve. Dette er i tråd med hvordan den tilsvarende bestemmelse for fritak på grunnlag av annen eksamen eller prøve er forutsatt anvendt ved innpassing med hjemmel i § 49. Det er forutsatt en faglig vurdering i forhold til enheter i gjeldende rammeplan eller studieplan. Det er derfor ikke tale om, slik enkelte høringsuttalelser frykter, at institusjonene skal overta en selvstendig yrkessertifiserende rolle løsrevet fra sin egen utdanning.

Fritak innebærer ikke uten videre en rett for den enkelte student til å få et særskilt tilrettelagt og kortere studieløp.

Departementet mener at opptak etter realkompetanse også skal kunne kombineres med fritak for eksamen eller prøve, dersom de samlede kvalifikasjoner ikke bare tilsvarer opptakskrav, men også dekker elementer i studiet. Opptak etter realkompetanse gir ikke i seg selv noen rett til fritak.

Departementet vil legge til grunn at utdanning på videregående skoles nivå i seg selv ikke er tilstrekkelig til å gi generelle fritak. Det må være en kombinasjon av utdanning og yrkespraksis som kan vurderes som grunnlag for kortere studieløp eller fritak.

Institusjonene kan tilrettelegge avkortede studieløp som tar særlig hensyn til spesielle grupper ut fra utdanning og praksis. Institusjonene må selv vurdere hvorvidt utdanning kombinert med praksis har gitt kvalifikasjoner som berettiger til fritak for prøve eller deler av praksis.

Avkorting kan i prinsippet også vurderes som varianter innenfor en rammeplan for yrkesutdanning. Opptak til et slikt studium vil da innebære en reell vurdering av at søkerne kan dokumentere nødvendige kvalifikasjoner for å gjennomføre studiet på kortere tid. Departementet antar at det bare unntaksvis er aktuelt å vurdere felles avkortede studieløp, ettersom de individuelle kvalifikasjoner varierer, og det derfor vil være ulike vanskelig å definere potensielle studentgrupper som har tilstrekkelig likeverdige kvalifikasjoner.

Departementet mener det er viktig å realisere Stortingets intensjoner i forbindelse med kompetansereformen ved at det etableres lovlig hjemmel for fritak fra eksamen og prøve på grunnlag av realkompetanse og fremmer forslag til endring § 49 i lov om universiteter og høyskoler.

2.5.6 Tilrettelagt sykepleierutdanning for hjelpepleiere

Stortinget har bedt vurdert hvordan det kan tilrettelegges avkortet sykepleierutdanning for hjelpepleiere. Mens de spesielt tilpassede undervisningsopplegg som nå drives, bl a i Orkdalsregionen, forutsetter generell studiekompetanse, vil hjelpepleiere etter de foreslåtte lovendringer kunne vurderes for opptak på grunnlag av realkompetanse. Dette vil da uansett innebære at enkeltpersoner trenger kortere tid for å kvalifisere seg som sykepleier.

Det er nå flere steder interesse for å utvikle sykepleierutdanning spesielt tilrettelagt for hjelpepleiere med yrkeserfaring. Det kan da vurderes om disse

studentenes tidligere erfaring tilsier at studiet kan organiseres annerledes og gjennomføres på kortere tid ut fra studentenes reelle kvalifikasjoner.

Statens helsetilsyn har tidligere påpekt at spørsmålet om avkortet sykepleierutdanning for hjelpepleiere også må vurderes i forhold til EØS-direktivene. Disse inneholder relativt detaljerte bestemmelser om omfang av teoretisk og praktisk undervisning.

Departementet legger til grunn at norsk sykepleierutdanning må tilfredsstille de krav som følger av EØS-direktiver og vil bidra til å avklare med helsemyndighetene i hvilken grad fritak på grunnlag av realkompetanse er forenlig med disse.

2.6 Godkjenning av undervisningsterminer

§ 44 nr 2 i lov om universiteter og høyskoler lyder:

Styret selv fastsetter med departementets godkjenning undervisningsterminene ved hver avdeling. Det kan treffes særskilte bestemmelser om terminene for enkelte fag og faggrupper.

Hensynet til nasjonal samordning lå bak bestemmelsen om at slike avgjørelser skulle forelegges departementet.

Nye studieformer tilsier økt fleksibilitet og ulike løsninger. Institusjonene skal oppgi studieårets lengde for de ulike studier gjennom sine meldinger til Statens lånekasse for utdanning. Etter departementets vurdering kan studiekvalitet, inkludert studentenes krav til omfang på ulike undervisningstjenester, bli ivaretatt gjennom de kvalitetssikringssystemer som institusjonene er pålagt å etablere.

Departementet foreslo derfor i høringsnotatet at institusjonene selv kan fastsette undervisningsterminer. Det var alminnelig tilslutning til dette forslaget fra høringsinstansene. Institusjonene mener at den ordningen loven foreskriver er unødvendig, og at myndigheten bør ligge til institusjonene selv.

Departementet fremmer forslag til lovendring i samsvar med høringsutkast.

3 Økonomiske og administrative konsekvenser

En rekke av høringsinstansene gir uttrykk for bekymring over at innføring av realkompetanse kan føre til et betydelig merarbeid i forbindelse med opptak. Det samme gjelder dersom det skulle bli et stort antall studenter som ønsker fritak fra deler av studium på grunnlag av realkompetanse.

Det er ikke mulig å gjøre anslag over hvor mange som kommer til å benytte seg av nye rettigheter i forbindelse med innføring av realkompetanse som grunnlag for opptak eller for fritak for deler av studium. Realkompetanse vil trolig være særlig aktuelt for tilbud som spesielt retter seg mot bestemte målgrupper voksne søkere. Departementet antar at søknad om opptak til ordinære grunnutdanninger ikke vil gjelde et stort antall søkere. Aldersgrensen på 25 år setter sperre mot at unge søkere kan nytte realkompetanse som alternativ vei til videregående opplæring. En stadig større del av årskullet vil ha ervervet seg generell studiekompetanse gjennom ordinære utdanningsløp, og dette vil redusere antall potensielle søkere.

Dersom antallet søknader likevel skulle bli høyt, er departementet enig med høringsuttalelsene i at dette kan gi et betydelig merarbeid. Det kan medføre at det blir nødvendig å fastsette egen frist for søknad om opptak på grunnlag av realkompetanse.

I utgangspunktet vil det ikke være aktuelt å samordne søknader fra dem som søker opptak på grunnlag av realkompetanse. Slike spørsmål vil måtte vurderes gjennom erfaringskonferanser, f.eks i regi av Samordna opptak, slik Mjøs-utvalget har foreslått.

Søkningen til universiteter og høyskoler har variert betydelig i løpet av de siste ti år. Søkertallene er betydelig redusert i forhold til få år tilbake. Gjennom den samordning som skjer i regi av Samordna opptak, er dobbeltarbeid knyttet til søknadsbehandlingen begrenset, og med nytt felles reglement for rangering av søkere ligger det til rette for ytterligere forenkling av samordning i opptaket.

Dette gjør at det er uvisst om den samlede belastning på universiteter og høyskoler blir merkbart større.

Departementet legger til grunn at institusjonene uansett må dekke merbelastningen innenfor sitt budsjett.

4 Tidspunkt for ikrafttredelse av lovendring.

Opptaket av studenter til grunnstudier ved universiteter og høyskoler er kunngjort med søknadsfrist 15. april, og søknadene blir behandlet etter bestemmelsene om generell studiekompetanse, spesielle opptakskrav og unntak fra generell studiekompetanse og det nye felles regelverk for rangering av søkere til grunnutdanninger ved universiteter og høyskoler. Det vil ikke være mulig å behandle nye søknader på grunnlag av realkompetanse i forbindelse med det ordinære opptaket i år 2000.

Ved opptaket de siste to årene har det etter at hovedopptaket var ferdig, vist seg å være ledige studieplasser ved en del studier både ved universiteter og høyskoler. Departementet spurte derfor i forbindelse med høringsrunden om institusjonene allerede for studieåret 2000/2001 ville være i stand til å håndtere suppleringsopptak på grunnlag av realkompetanse til grunnutdanninger og opptak til videreutdanningsstudier, som ikke inngår i det samordnede opptaket.

Et flertall av institusjonene gav tilbakemelding om at dette for deres del ikke vil være mulig, mens andre uttrykker vilje og interesse for å gjennomføre slike opptak.

Dersom Stortinget behandler denne proposisjonen våren 2000, kan institusjonene ikke pålegges å foreta slikt opptak allerede for høsten 2000, ettersom det kreves lokale regler og rutiner for behandling av søknader etter realkompetanse. Samtidig ønsker departementet at de som kan gjennomføre slikt opptak, iverksetter dette allerede fra høsten. Enkelte institusjoner har allerede fått godkjent forsøksordning om opptak på grunnlag av realkompetanse og har laget systemer for slike vurderinger. Opptak for hele universitets- og høyskolesektoren vil først kunne skje ved ordinært opptak for studieåret 2001/2002. Det vil gi alle tid til å forberede innføring av den nye ordningen.

Departementet fremmer forslag om at lovendring trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer, og at departementet kan gi overgangsregler.

5 Merknader til de enkelte bestemmelsen i lovforslaget

§ 37 skal lyde:

Utdanningskrav for opptak til høgre utdanning

1. Det generelle grunnlag for opptak som student (generell studiekompetanse) er fullført og bestått norsk videregående opplæring med de krav til fag-sammensetning og timefordeling som departementet fastsetter. Departementet kan fastsette at også annen høvelig utdanning *eller kombinasjon av utdanning og yrkespraksis* skal være generelt opptaksgrunnlag. *Institusjonen skal vurdere om søkere har kvalifikasjoner likeverdig med de fastsatte krav for opptak.*

2. *Institusjonene kan gi søkere som er 25 år eller eldre i opptaksåret, opptak til enkeltstudier dersom de på grunnlag av realkompetanse har de nødvendige kvalifikasjoner for vedkommende studium. Departementet kan gi nærmere regler om dokumentasjon, saksbehandling og eventuell samordning.*

3. Departementet kan, etter innstilling fra styret, unnta enkelte studier eller fag fra kravene til generell studiekompetanse.

4. Departementet kan, etter innstilling fra styret, fastsette spesielle opptakskrav når hensynet til gjennomføringen av studiet gjør dette nødvendig.

5. Styret selv kan fastsette særlige faglige minstekrav ved opptak til høgre grads studier.

6. Den som er tatt opp som student ved én institusjon under loven, har adgang til åpne studier ved de øvrige, så fremt opptakskravet er generell studiekompetanse og søkeren ikke er tatt opp med hjemmel i nr. 2 eller 3.

Merknader til forslag til endringene i § 37

Til nr. 1

Første setning gir departementet rett til å definere studiekompetanse gjennom fag- og timefordeling i bestemte løp i videregående skole. Den foreslåtte endring i annen setning åpner eksplisitt for at ikke bare utdanning, men også en kombinasjon av utdanning og yrkespraksis kan gi generell studiekompetanse. Dette er i praksis ikke nytt, ettersom søkere som er minst 23 år, gjennom forskrift om generell studiekompetanse kan få generell studiekompetanse når det tilfredsstillende visse krav til yrkeserfaring og utdanning. Den foreslåtte teksten tydeliggjør dette. Den nye formuleringen dekker også nr. 2 i samme paragraf, som nå foreslås endret. Siste setning fastslår institusjonens plikt til å vurdere realkompetanse som tilsvarer de fagkrav som er fastsatt i forskrift om generell studiekompetanse. Realkompetanse kan være kunnskaper ervervet gjennom yrkespraksis, ubetalt arbeid, organisasjonsarbeid, etterutdanning eller på annen måte.

Til nr. 2

Endringen i nr. 2 ivaretar de samme hensyn som Mjøs-utvalget foreslo gjennom endring av nr. 3. Denne åpner for at søkere på minst 25 år kan tas opp til enkeltstudier, dersom de har de nødvendige forkunnskaper til det aktuelle

studiet, selv om de ikke tilfredsstillende kravene til generell studiekompetanse. Aldersgrensen skal forhindre at ungdom unnlater å fullføre videregående skole, samtidig som man sikrer at søkere som kan tas opp ut fra realkompetanse, har relevant erfaring gjennom yrkespraksis, omsorgsarbeid og lignende. Det forutsettes at institusjonen her vurderer søkerens totale realkompetanse, jf eksempler i merknad til nr. 1.

Når det gjelder opptak til videreutdanning, vil langt de fleste ha gjennomført en grunnutdanning. Disse vil da enten ha generell studiekompetanse ved opptak, eller de vil ha ervervet seg det ved fullførte studier innen høgre utdanning, jf dagens forskrift om generell studiekompetanse. Den foreslåtte endringen gir i tillegg andre som ønsker å følge videreutdanningsstudier, og som opptaksinstansen vurderer å ha de nødvendige kvalifikasjoner for å følge studiet, mulighet til å kunne tas opp til enkeltstudier.

Departementet kan gi retningslinjer om prinsipper for dokumentasjon, saksbehandling og eventuell samordning, dersom erfaring med praktisering av paragrafen viser at dette er ønskelig.

Til nr. 3

Bestemmelsen, som var foreslått endret av Mjøs-utvalget, foreslås beholdt uten endring. Det vil fortsatt være studier, f.eks kunstutdanning, der det ikke er ønskelig å ha generell studiekompetanse som opptakskrav.

Til nr. 6

Någjeldende bestemmelse gir søkere som er opptatt på grunnlag av generell studiekompetanse, rett til opptak ved åpne studier innen høgre utdanning, såfremt det ikke er fastsatt spesielle opptakskrav. Denne retten gjelder ikke søkere som er opptatt ved studier der det gjelder unntak fra kravet om generell studiekompetanse, jf nr. 3. Opptak etter ny nr. 2 heller ikke gir rett til opptak ved andre åpne studier. Gjennomført studium ved universiteter og høyskoler forutsettes fortsatt å kunne gi generell studiekompetanse med hjemmel i nr. 1.

§ 40 nr. 1 skal lyde:

Den som *oppfyller kravene til opptak (jf. § 37)* og andre krav for å gå opp til eksamen i vedkommende fag eller studium, har rett til å gå opp til eksamen. Dette gjelder også studenter som ikke er opptatt ved faget eller *studiet*.

Til nr. 40 nr. 1

Bestemmelsen skal sikre at de som fyller krav til realkompetanse for opptak, også har rett til å gå opp til eksamen uten å være tatt opp som student. Behovet for den tidligere lempningsadgangen bortfaller når realkompetanse innføres som opptaksgrunnlag.

§ 44 nr. 2 skal lyde:

Styret selv *fastsetter undervisningsterminene* ved hver *avdeling*.

Til § 44 nr. 2

Departementet finner at det ikke lenger er behov for adgang til nasjonal samordning av studietermener. Nye studieformer tilsier økt fleksibilitet og ulike

løsninger. Myndigheten legges til institusjonenes styre, som også har det overordnede ansvar for studiekvaliteten. Det er forutsatt at institusjonene har et kvalitetssikringssystem, og at studentevalueringer inngår som ledd i disse.

§ 49 skal lyde:

Fritak for eksamen eller prøve

Fritak for eksamen eller prøve skal gis når det godtgjøres at tilsvarende eksamen eller prøve er avlagt ved samme eller annen institusjon. Det kan også gis slikt fritak på grunnlag av annen velegnet eksamen eller prøve. *Dokumentasjon av realkompetanse kan også gi grunnlag for fritak.* Styret bestemmer om vedkommende avdeling eller særskilt organ ved institusjonen skal avgjøre saker om fritak. Departementet kan pålegge institusjonene å samordne praksis.

Til § 49

På samme måte som ved opptak skal realkompetanse kunne gi grunnlag for fritak for eksamen eller prøve ved universiteter og høyskoler. Det er opp til den enkelte institusjon å vurdere om fritak for dokumenterte kunnskaper lar seg innpasse i forhold til studieplan eller fagplan. Det vises til merknad til lovens § 50 (jfr Ot prp nr. 85 (1993-94) s. 75):

«Eksamen brukes som selve prøvingen av studentens kunnskaper eller ferdigheter i et emne. Ordet «eksamen» brukes mao i rent teknisk og formell forstand.»

Fritak vil også kunne gjelde for prøver og ferdigheter som evalueres gjennom praksisperioder og lignende.

Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet

tilrår:

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om lov om endring i lov 12. mai 1995 nr. 22 om universiteter og høyskoler.

Vi HARALD, Norges Konge,

st a d f e s t e r:

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endring i lov 12. mai 1995 nr. 22 om universiteter og høyskoler i samsvar med et framlagt forslag.

Tilråding fra Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet ligger ved.

Forslag til lov om endring i lov 12. mai 1995 nr. 22 om universiteter og høyskoler

I

I lov 12. mai 1995 nr. 22 om universiteter og høyskoler gjøres følgende endringer:

§ 37 skal lyde:

Utdanningskrav for opptak til høgre utdanning

1. Det generelle grunnlag for opptak som student (generell studiekompetanse) er fullført og bestått norsk videregående opplæring med de krav til fagsammensetning og timefordeling som departementet fastsetter. Departementet kan fastsette at også annen høvelig utdanning *eller kombinasjon av utdanning og yrkespraksis* skal være generelt opptaksgrunnlag. *Institusjonen skal vurdere om søkere har kvalifikasjoner likeverdig med de fastsatte krav for opptak.*

2. *Institusjonene kan gi søkere som er 25 år eller eldre i opptaksåret, opptak til enkeltstudier dersom de på grunnlag av realkompetanse har de nødvendige kvalifikasjoner for vedkommende studium. Departementet kan gi nærmere regler om dokumentasjon, saksbehandling og eventuell samordning.*

3. Departementet kan, etter innstilling fra styret, unnta enkelte studier eller fag fra kravene til generell studiekompetanse.

4. Departementet kan, etter innstilling fra styret, fastsette spesielle opptakskrav når hensynet til gjennomføringen av studiet gjør dette nødvendig.

5. Styret selv kan fastsette særlige faglige minstekrav ved opptak til høgre grads studier.

6. Den som er tatt opp som student ved én institusjon under loven, har adgang til åpne studier ved de øvrige, så fremt opptakskravet er generell studiekompetanse og søkeren ikke er tatt opp med hjemmel i nr. 2 eller 3.

§ 40 nr. 1 skal lyde:

Den som *oppfyller kravene til opptak (jf. § 37)* og andre krav for å gå opp til eksamen i vedkommende fag eller studium, har rett til å gå opp til eksamen. Dette gjelder også studenter som ikke er opptatt ved faget eller *studiet*.

§ 44 nr. 2 skal lyde:

Styret selv *fastsetter undervisningsterminene* ved hver *avdeling*.

§ 49 skal lyde:

Fritak for eksamen eller prøve

Fritak for eksamen eller prøve skal gis når det godtgjøres at tilsvarende eksamen eller prøve er avlagt ved samme eller annen institusjon. Det kan også gis slikt fritak på grunnlag av annen velegnet eksamen eller prøve. *Dokumentasjon av realkompetanse kan også gi grunnlag for fritak.* Styret bestemmer om vedkommende avdeling eller særskilt organ ved institusjonen skal avgjøre saker om fritak. Departementet kan pålegge institusjonene å samordne praksis.

II

Ikraftsettings- og overgangsbestemmelser

1. Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer.
2. Departementet kan gi overgangsregler.

